HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

באונס כאן ברצון ואיבעית אימא הא והא באונס ול"ק כאן באשת כהן כאן באשת ישראל [1]וליוצא ולבא אין שלום אמר רב א)כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום ושמואל אמר זה הפורש מתלמוד למשנה ור' יוחנן אמר אפילו מש"ס לש"ס: **מתני'** ב)א היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו הלכות שבת חגיגות והמעילות הרי הם כהררים התלוין בשערה שהן מקרא מועט והלכות מרובות הדינין והעבודות הטהרות והטמאות ועריות יש להן על מה שיסמכו והן הן גופי תורה: **גמ'** תניא ג)רבי אליעזר אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [2]כי יפליא [3]כי יפליא שתי פעמים אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [4]אשר נשבעתי באפי ד)באפי ה) נשבעתי וחזרתי בי ר' יצחק אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [5]כל נדיב לבו חנניה בן אחי רבי יהושע אומר יש להם על מה שיסמכו שנאמר [6]נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם אמרי להו דידי עדיפא מדידכו שנאמר [7]לא יחל דברו ו)הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו אמר רבא ז)לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא דאי מדר' אליעזר דלמא כדרבי יהודה שאמר משום ר' טרפון דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון ח)לעולם אין אחד מהם נזיר שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה אי מדר' יהושע דלמא הכי קאמר באפי נשבעתי ולא הדרנא בי אי מדרבי יצחק דלמא לאפוקי מדשמואל ט)דאמר שמואל בגמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו והא קמ"ל דאע"ג דלא הוציא בשפתיו אי מדחנניה בן אחי רבי יהושע דלמא כרב גידל אמר רב י)דאמר רב גידל אמר רב גמנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך אלא דשמואל לית ליה פירכא אמר רבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק היינו דאמרי אינשי כ)טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צנא דקרי: הלכות שבת: מיכתב כתיבן לא צריכא ל)לכדר' אבא דאמר רבי אבא מ)החופר דגומא בשבת ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה כמאן כרבי שמעון דאמר נ)מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אפילו תימא לרבי יהודה התם מתקן הכא מקלקל הוא מאי כהררין התלויין בשערה

מלאכת

ברצון. אסרה על בעלה: **אשת כהן.** אפילו באונס אסורה לבעלה בכתובות (דף נא:) והיא לא נתפשה ע) אסורה הא נתפשה מותרת ואי זו זו אשת ישראל ומדכתיב היא מיעוטא הוי לומר יש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואי זו זו אשת כהן: **וליוצא ולבא אין שלום.** מקרא הוא בזכריה ודרשוהו כאן ליוצא מן התורה ובא לו לדברים אחרים: **שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום.** שאין הוראה מדבר מקרא שהמשנה מפרשה סתימת התורה: **מתלמוד למשנה.** אם שמש את החכמים שהן מדקדקין ליתן טעם משניות להבין המשניות הסותרות זו את זו ולמצוא טעם לפטור ולחובה לאיסור ולהיתר שבמשנה זו קרוי תלמוד ואם יצא מהן ונתן עסקו לגירסת המשניות שוב אין לו שלום בדבר הוראה שאין הוראה נכונה בדבר משנה שכמה משניות יש שאין דבריהן מכוונין ותירצום בני הש"ס הכא במאי עסקינן חסורי מחסרא הא מני רבי פלוני היא ואין הלכה כמותו: **אפילו מש"ס לש"ס.** מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי שהוא עמוק כדאמרינן בסנהדרין (דף כד.) במחשכים הושיבני כמתי עולם פ) זו הש"ס של בבל: **מתני' היתר נדרים פורחים באויר.** התרת נדרים שאמרו חכמים שהחכם מתיר את הנדר מעט רמז יש במקרא ואין על מה לסמוך אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה: **הלכות שבת והלכות חגיגה הלכות מעילות.** יש בהן הלכות שהן תלויות ברמז מקרא מועט: **כהררין התלוים.** בשערת ראש: **והעבודות.** הלכות עבודת קרבן: **והעריות.** ערוה: **הן הן גופי תורה.** בגמרא צ) פריך אטו הנך לאו גופי תורה נינהו: **גמ' כי יפליא שתי פעמים.** אחד בערכין ואחד בנזיר כי יפליא נדר בערכך כי יפליא לנדור נדר נזיר: **אחת הפלאה לאיסור.** כוליה הפלאה לשון פירוש כתרגומו (א) ארי יפריש ולמה כתב הפלאה בשניהן אחת כשפירש ונדר ואסר עצמו בנדר ואחת שחוזר ומפרש לפני החכם ואומר כן נדרתי ולדעת כן נדרתי אבל לדעת כן לא נדרתי והרי הוא בא לידי חרטה ומתוך כך בא לידי היתר: **נשבעתי באפי.** מדקאמר באפי משמע יכול אני לישאל עליו לפי שמחמת אפי ולא מדעת מיושבת נשבעתי. יש ללמוד מכאן שהמוצא פתח לנדרו לאמר לא לדעת כן נדרתי שיקרני דבר זה שאני רואה הבא לי ע"י נדרי מתירין לו: **כל נדיב לבו הביאו.** אם עודנו לבו נודבו עליו יביאו ואם מתחרט יתירו לו: **נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך.** מדקאמר ואקיימה מכלל דאם רצה שלא לקיים מתירין לו: **אי מדרבי אליעזר.** דדריש הפלאה יתירתא: **דלמא.** לכדרבי טרפון אתא: **אין אחד מהן נזיר.** ב' שהיו יושבין ובא אחד לפניהם ואמר אחד הריני נזיר שזה הבא אלמוני נזיר הוא וחברו אומר הריני נזיר שאינו נזיר ולבסוף נמצא כאחד מהן אין אחד מהן נזיר לפי שלא ניתנה נזירות להיות נזיר בתלייה ובספק אלא בהפלאה ודאית מפורשת: **גמר בלבו.** שבועה או נדר או הקדש: **שנשבעין לקיים המצוה.** כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שימהר ויזדרז לקיימה: **פלפלתא.** גרעין אחד של פלפל: **מיכתב כתיבן.** טובא אזהרות כתיבי בשבת מאי מקרא מועט דקאמר מתניתין: **לא נצרכא כו'.** דבר זה וכיוצא בו רמז מועט יש לו ללמוד מן התורה: **חופר גומא.** בונה בנין הוא ואם אינו צריך לה אלא ליטול את העפר אף על פי שהבנין בנוי אינו חייב משום בונה: **שאינה צריכה לגופה.** כגון (ב) זה שאינו צריך לבנין זה. ורבי שמעון אמר מילתיה גבי מוציא את המת במטה לקוברו בשבת (שבת דף לג:) וקאמר רבי שמעון פטור על הוצאה זו שברצונו לא היתה באה אליו ולא היה צריך לה: **אפילו תימא לר' יהודה.** דפליג עליה מודה בהך גומא דאלו התם הקובר את המת מתקן הוא והאי חופר גומא מקלקל הוא את חצרו: **ומאי כהררין.** דקאמר במתניתין דמשמע שיש קצת רמז מן התורה ללמד זה ומהו הרמז:

מלאכת

אפילו מש"ס לש"ס. מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי כלפירש רש"י ק) וכן אמר בירושלמי במחשכים הושיבני כמתי עולם אלו ש"ס הבבלי וכן ר) (רב כהנא) דהוה לייט דלישתכח מיניה ש"ס הבבלי ומיהו אפילו איפכא י"ל והכי פירושו שפירש מזה ועדיין לא הבין בזה שמתוך כך לא יעלה בידו הלכה ברורה: **דלמא כרבי יהודה.** משמע דחשיב ליה פירכא מה שמצריך הכתוב לדרשה אחריתי ואילו בפ"ק דמגילה (דף ז.) גבי אסתר ברוח הקדש נאמרה קאמר שמואל משום דכתיב קיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה וקאמר הש"ס דלית ליה פירכא ואילו בשבת בפ' ר' עקיבא (דף פח. ושם) דרשינן מיניה קיימו מה שקבלו כבר דקבלו התורה ברצון בימי אחשורוש ואמר הר"י דלאו קושיא היא דהתם מפיק לה מדשני לה בדבוריה דליכתוב קיימו וקיימו או קבלו וקבלו אלא ודאי תרתי שמע מינה: **באפי נשבעתי ולא הדרנא בי.** והקשה הר"ר אלחנן דעל כרחך קרא בהכי מיירי מדכתיב נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי ודרשינן מינה (ג) גבי דור המדבר שלא באו לארץ ותירץ לו הר"י דהאי קרא לאו בביאת ארץ משתעי אלא בחלק לעולם הבא (ד) ומלינו תנא ה) דאמר בחלק (סנהדרין דף קי:) דור המדבר יש להם חלק לעוה"ב א"כ איכא למידרש והדרנא בי: **לאפוקי מדשמואל דאמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו.** לאו משום דלית ליה לשמואל גמר בלבו דהא קרא כתיב אלא מוקי לקדשים (ה) (שהביאו) בעזרה הוא דכתיב האי קרא וגבי קדשים כתיב וכל נדיב לב עולות (דה"ב כט) ושמואל מודה לה שפיר ומקשי מינה לשמואל מהאי קרא ומשני לה פרק ג' דשבועות (דף כו: ושם) וכי תימא ניליף מינה משום דהוה ליה תרומה ר"ל תרומת מלאכת המשכן כתיב ביה כל נדיב לבו וקדשים שני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדים: **לקיים מצות.** דצריך להזכיר שם שמים כדי לזרוזי נפשיה: **לשמואל לית ליה פירכא.** והא דדרשינן פ"ב דנדרים (דף טו:) אבל מיחל הוא חפצי שמים התם מדברו נפקי ליה: **לכדרבי אבא.** ה"ה לשאר מקלקלים דפטורין הוה מצי למימר אלא רבותא קמ"ל דאע"ג דצריך לעפר מיפטר כיון דלא צריך לגומא:

מלאכת

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין לח. לע"ק], ב) [נזיר סב.], ג) [שם], ד) סנהדרין קי:, ה) [עי' תוס' ב"ב עד. ד"ה ועכשיו], ו) ברכות לב., ז) [יומא פה: מגילה ז.], ח) נזיר לד. סב. סנהדרין כה. עירובין פב. [נדרים יט: כא.], ט) שבועות כו:, י) [נדרים ח: תמורה ג:], כ) יומא פה: מגילה ז., ל) [צ"ל אלא לכדרבי אבא], מ) שבת עג: ביצה ח., נ) [שבת עג: וש"נ], ס) [וביבמות ו:], ע) [במדבר ה], פ) [איכה ג], צ) [לקמן יא:], ק) [וכן בסנהדרין כד.], ר) [צ"ל רבי זירא ב"מ פה.], ש) [באבות דר"נ פ' לו אמר ר' יהושע בעצמו כן ע"ש],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אחת הפלאה וכו' כתרגומו אֲרֵי יַפְרֵשׁ: (ב) ד"ה שאינה צריכה לגופה כגון מלאכה זאת שאינו: (ג) תום' ד"ה באפי וכו' ודרשינן מיניה לדור המדבר כצ"ל ותיבת גבי נמחק: (ד) בא"ד לעולם הבא ותדע דהא מצינו תנא וכו' א"כ צריך למידרש והדרנא בי. נ"ב והכי איתא התם להדיא דר"א דאמר יש להם חלק לעוה"ב דריש נשבעתי וחוזרני בי: (ה) ד"ה לאפוקי וכו' אלא מוקי לה לקדשים דבעזרה הוא דכתיב האי קרא גבי קדשים וכל נדיב לב עולות וכו' ומשני לה הכי פ' ג' דשבועות וקאמר התם וניליף מינה וכו' דכתיב ביה כל נדיב לב הביאו וקדשים. נ"ב וצריך לפרש הא דקאמר הכא לאפוקי מדשמואל משמע דקרא דכל נדיב לב יליף אף בחולין ולאפוקי מדשמואל דאמר [דלא משמע מיניה אלא קדשים]:

◆

מוסף רש"י

היתר נדרים פורחין באויר. העולם, שאין להן מקרא מן התורה על מה שיסמוכו (נזיר סב.). **כי יפליא כי יפליא שתי פעמים.** אחד בנזיר ואחד בנדרים (צ"ל בערכין), **אחת הפלאה לאיסור.** שלא לבטל את הנדר כשאין בו חרטה, **ואחת הפלאה להיתר.** כשיש בו חרטה (שם). **באפי נשבעתי וחזרתי בי.** מפני כעסי נשבעתי ומתחרט אני (סנהדרין קי:). **לעולם אין אחד מהם נזיר.** שנים יושבין ואחד עובר, זה אומר פלוני העובר נזיר הוא וזה אומר אינו נזיר, ואמר אחד הריני נזיר אם כמותו הוא שהוא נזיר, וחברו אומר הריני נזיר אם כמותו הוא שאינו נזיר, ושניהם מתכוונים לנזירות, ונמצא כאחד מהם, ואמר ר' טרפון אין אחד מהן נזיר, שעל ספק אמר דבריו תחילה ואין זו הפלאה, דכי יפליא איש יפרש משמע (סנהדרין כה.) דלא סמכה דעתייהו ממש לשם נזירות אלא תלו נזירותן בזה שבא כנגדן ולא היה פיו ולבו שוין להכי אין אחד מהם נזיר (נדרים כא.). **שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה.** דבעינן בשעה שנדר שיהא יודע אי הוי נזיר (נדרים יט:). שיהא נדרו מפורש על הודאי ולא בתורת ספק אי נזיר אותו הבא כנגדו (עירובין פב.). **צריך שיוציא בשפתיו.** ואם לא הוציאה בשפתיו אינה שבועה (שבועות כו:).

המשך בעמוד הבא.

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ב]:
סב ב מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה י ופ"ב מהלכות נדרים הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רי סעיף א וסי' רלט סעיף א:
סג ג מיי' פי"א מהלכות שבועות הלכה ג [טוש"ע י"ד סי' רג סעיף ו]:
סד ד מיי' פ"א מהל' שבת הלכה יז:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שְׂכַר הָאָדָם לֹא נִהְיָה וּשְׂכַר הַבְּהֵמָה אֵינֶנָּה וְלַיּוֹצֵא וְלַבָּא אֵין שָׁלוֹם מִן הַצָּר וַאֲשַׁלַּח אֶת כָּל הָאָדָם אִישׁ בְּרֵעֵהוּ: זכריה ח י
2. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ נְפָשֹׁת לַייָ: ויקרא כז ב
3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַייָ: במדבר ו ב
4. אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי אִם יְבֹאוּן אֶל מְנוּחָתִי: תהלים צה יא
5. קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַייָ כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֵת תְּרוּמַת יְיָ זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת: שמות לה ה
6. נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ: תהלים קיט קו
7. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַייָ אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג

◆

רבינו חננאל

ועוד אם אנס אשת איש ישראל לא אסרה על בעלה ואם הוליד בן אין לו תקנה אבל אשת כהן אפילו אונסה אסרה על בעלה. רשב"א אין נקרא מעוות אלא מי שהיה מתוקן ונתעוות ואיזה זה ת"ח שפירש מן התורה. אין אומרים בקרו גמל בקרו חזיר אלא בקרו טלה שעיקרו כשר וטהור. כך ת"ח שפירש. וליוצא ולבא אין שלום מן הצר. אמר רב כיון שאדם יוצא מדבר הלכה אין לו שלום. ושמואל אמר זה היוצא מן התלמוד למשנה. ור' יוחנן אמר אפילו יוצא מתלמוד בבלי לתלמוד א"י אין שלום שאין דרכיהן אחת: ירושלמי ר' הונא ור' ירמיה בשם שמואל מצאנו שויתר הקב"ה על ע"ז וג"ע וש"ד ועל עזיבת התורה לא ויתר. שנא' על מה אבדה הארץ וגו' ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו'. נמנו וגמרו התלמוד קודם למעשה הדא דאת אמר בשיש מי שיעשה אבל אין שם מי שיעשה המעשה קודם. כי הא דאמר לון ר' אלעזר לר' חייא ולר' יוסי ולר' אמי אן הויתון יומא דין אמרין ליה אזלינן לגמול חסד. אמר לון ולא הוה אחרינין למגמל הדא חסד. אמרו ליה מגור הוה. כלומר אכסנאי הוה: [מתני'] התרת נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמכו. תניא ר' אליעזר אומר יש להן. כלומר יש לו ראיה מן התורה שיש לו רשות להתיר נדרים ואינם כעופות הפורחות באויר כאשר שנינו במשנתנו. מנא לן שנא' כי יפליא ב' פעמים אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר ר' יהושע אומר מהכא אשר נשבעתי באפי וחזרתי ש"מ שיש היתר לשבועות כו' ודחינן להני כולהו דלמא ההפלאה היתירה לרבויי הא אתאי דתניא ר' יהודה אומר משום ר"ט אין אחד מהן נזיר. לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה כדכתיב (שמות ח) והפליתי ביום ההוא. כלומר דבר הידוע בודאי ובבירור כך תהיה ההפלאה שמתחייב בה הוא ור' יהושע נמי דלמא לחזוקה לשבועה קאמר אשר נשבעתי באפי מרוב הכעס שהכעיסוני יחרה אפי בהן ואינו להקל כדרך חרטה. והא דר' יצחק נמי אפקוה מכל נדיב לב דאלמא הדבר תלוי בלב וכל דבר שאינו בכוון לב כמי שאינו הוא. דלמא האי קרא לכדשמואל הוא דאתא דאמר גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו שאע"פ שכל המצות תלויות בהסכמת לב כדכתיב למען תפוש את ישראל בלבם. שבועה ואיסור אינו תלויה אלא במבטא שפתים. והא דחנניה בן אחי ר' יהושע דדייק מנשבעתי ואקיימה. מכלל שיש דרך שלא לקיימה דלמא כדרב גידל אמר רב להכשיר שבועה לקיים את המצוה שאף על פי שמושבע ועומד מהר סיני נשבע לקיים את המצוה. מכלל שיש שבועה שהוא חייב לקיים את המצוה. אבל הא דאמר שמואל לא יחל דברו. ודייק מכדי כתיב ככל היוצא מפיו יעשה למה ליה לא יחל דברו אלא ללמד שכגון זה יש לו חילול והוא לא יחל לעצמו. אבל אחרים מחלין לו. הא מלתא דשמואל לית לה פירכא בה פרכא. ורבינא בתרא הודה להא דשמואל: ירושלמי רבי ירמיה לרב להתיר נדרים ולראות כתמים ולדון יחידי דן דמדן ר' בצא מר"ג בריה דממניה גם ממנייה בכורות. א"ל איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא ואע"ג דממנין זקנים לדברים יחידים והוא שיהא ראוי לכל הדברים כהדא ריב"ל מני לתלמידיו. והוה מצטער על חד דהוה ולא הוה יכול ממנותה וימנייה לדברים יחידים. כלומר לשאר דברים דגמיר להו הדא אמרה הראוי לכל